

„Szlak kobiet Krakowa – krakowianki” ma przywrócić społecznej pamięci wybitne i odważne kobiety. Poświęcona im trasa turystyczna pozwoli wpisać w tkanę miejską miejsca związane z ruchem emancypacyjnym i podkreślić ważną rolę kobiet w rozwoju Krakowa.

Szlak powstał dzięki współpracy Gminy Miejskiej Kraków z Centralnym Ośrodkiem Turystyki Górskiej PTTK przy wsparciu merytorycznym dr hab. Agnieszki Chłosty-Sikorskiej, prof. Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Szlak jest częścią projektu „Krakowianki”.

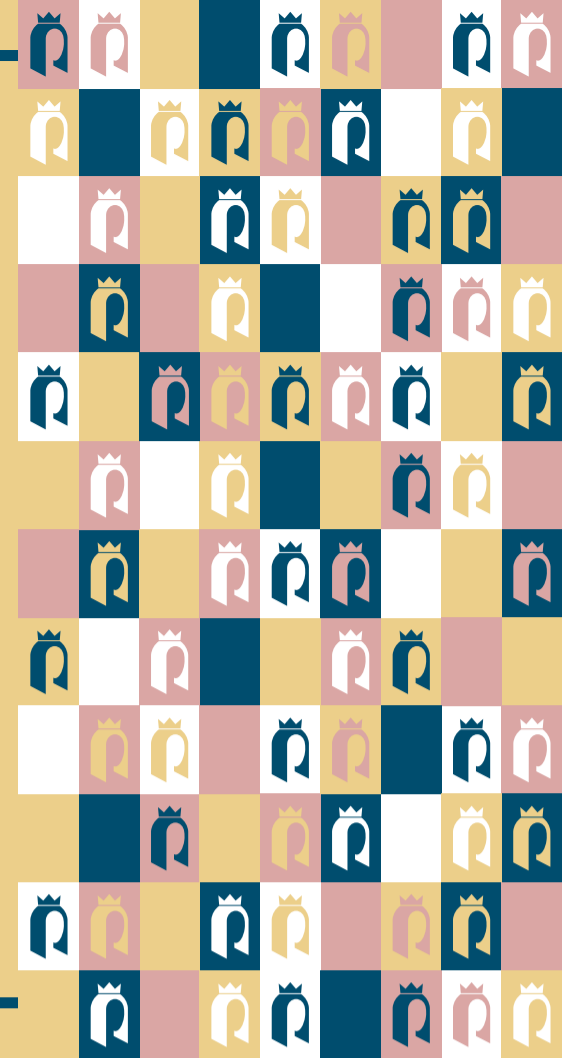
Więcej informacji:
www.krakow.pl/odwiedz_krakow
www.facebook.com/Krakowiankisilamiasta
www.krakowianki.krakow.pl

krakowianki

SPACEROWNIK KAZIMIERZ I PODGÓRZE

SZLAK KOBIET
KRAKOWA
KRAKOWIANKI

1

JANINA IPOHORSKA

(1914–1981)
– polska artystka, malarka, dziennikarka, scenarzystka. Wspólnie z Marianem Eilem stworzyła tygodnik „Przekrój”, a także tworzyła scenografię i kostiumy dla wielu teatrów. W „Przekroju” występowała pod pseudonimem Jan Kamyczek i zajmowała się propagowaniem tematyki savoir-vivre'u.

Po drodze skwer Janiny Ipohorskiej – władze miasta w 2022 r. uhonorowały zasłużoną krakowiankę nadając jej imię skwerowi w pobliżu miejsca, gdzie mieszkała.

2

JANINA KATZ

(1939–2013)
– polska i duńska pisarka pochodzenia żydowskiego. Publikowała m.in. w „Miesięczniku Literackim” i „Życiu Literackim”, wyemigrowała do Danii w wyniku wydarzeń marcowych 1968 r. i antysemickiej nagonki. Współpracowała z polskimi redakcjami, m.in. „Kulturą”, „Pulsem”, „Znakiem” i „Odrą”, pisała też po duńsku. Tłumaczyła na ten język m.in. Zbigniewa Herberta, Wisławę Szymborską, Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza, Sławomira Mroźka.

3

HELENA RUBINSTEIN

(1872–1965)
– jedna z twórczyń przemysłu kosmetycznego dla kobiet, businesswoman, geniuszka marketingu. Urodzona w Podgórzu, mieszkała na Kazimierzu, skąd wyjechała do Wiednia, a stamtąd do Australii, a następnie do Londynu, Paryża i Nowego Jorku. Swoją karierę rozpoczęła od sprzedaży, a potem produkcji kremu nawilżającego, a następnie innych kosmetyków dla kobiet – pudrów, perfum, środków do depilacji i makijażu. Jedną z najbogatszych kobiet świata, kolekcjonerka dzieł sztuki.

4

SARA SCHENIRER

(1883–1935)
– działaczka oświatowa, pionierka w edukacji dziewczynek żydowskich. W 1917 r. w swoim mieszkaniu na Kazimierzu utworzyła szkołę dla młodych Żydówek, w której łączyła edukację religijną z nowoczesnymi metodami nauczania. Otworzyła też 2-letnie seminarium nauczycielskie dla żydowskich nauczycielek, aby zapewnić szkołom wykwalifikowane kadry. Ten model edukacji zwany szkołami *Bejs Jakob* rozprzestrzenił się w Polsce, a także np. w Stanach Zjednoczonych, gdzie takie szkoły działają do dzisiaj.

5

ESTERKA

słynąca z urody Żydówka, córka szanowanego kupca, a zarazem lekarza, która przez dłuższy czas była ukochaną króla Kazimierza Wielkiego, a nawet jak twierdził kronikarz Jan Długosz miała z królem dwóch synów. Jej wstawiennictwo mieli zawdzięczać Żydzi w Polsce życzliwą politykę króla. I choć wiele z tych informacji jest kwestionowanych lub przynajmniej niepewnych, a nawet do końca nie wiadomo, czy Esterka była postacią historyczną, czy tylko legendarną, to jednak zapisała się w tradycji oraz w literaturze.

6

HELENA HUSARSKA

(1922–2009)
– artystka, współtwórczyni wraz z mężem Romanem piropiktury – dekoracyjnej techniki ceramicznej, która polega na nanoszeniu płynnego szklawa ceramicznego na powierzchnię rozgrzaną do wysokiej temperatury. Była także wraz z mężem współautorką wielkoformatowych mozaik ceramicznych w Krakowie, ale też w warszawskich Łazienkach, muzeum Bitwy pod Grunwaldem, czy w innych miastach Polski. Helena i Roman Husarscy swoją pracownię mieli w Przegorzalach, a ich dzieła zdobiją m.in. halę Korony, czy hotel Cracovia.

7

HELENA RAKOCZY

(1921–2014)
– gimnastyczka, mistrzyni Polski i świata, medalistka olimpijska. Zawodniczka krakowskich klubów: Sokół, Korona, Wawel. Multimedalistka mistrzostw świata w Bazyli w 1950 r., brązowa medalistka igrzysk olimpijskich w Melbourne w 1956 r., 26-krotna mistrzyni Polski, laureatka plebiscytu na najlepszego sportowca Polski 1950 r. wśród czytelników „Przeglądu Sportowego”. Po zakończeniu kariery zawodniczej była trenerką w Polsce i wśród Polonii w Stanach Zjednoczonych, działaczką sportową oraz sędzią klasy międzynarodowej.

8

AGNIESZKA JĄLBRZYKOWSKA

(1818–1902)
– nauczycielka, pedagożka, przełożona prywatnej pensji żeńskiej w Podgórzu – miasta niezależnego od Krakowa do 1915 r. Za zasługi dla oświaty i krzewienie polskości otrzymała w 1887 r. Honorowe Obywatelstwo Miasta Podgórza, stając się pierwszą kobietą i przez prawie wiek jedyną kobietą uhonorowaną w ten sposób w Krakowie. Kolejną kobietą w gronie Honorowych Obywateli została dopiero Margaret Thatcher w 1991 r.

9

PODGÓRSKI HARCERSKI PLU- TON „ALICJA”

Jednostka krakowskich tajnych Szarych Szeregów licząca ok. 50 harcerzy i 12 harcerek, która podlegała Kedywowi (Kierownictwu Dywersji) Krakowskiemu Oddziałowi Armii Krajowej. Dziewczęta z oddziału pod dowództwem Anny Surowiec ps. „Żywia” zajmowały się głównie ubezpieczeniem akcji, łącznością i działalnością wywiadowczą. Oddział z powodu załamania w śledztwie i zdrady jednego z członków został rozbitý przez gestapo. Od sierpnia 1943 r. do kwietnia 1944 r. ponad 40 jego członków zostało aresztowanych, a następnie zakatowanych, a następnie rozstrzelanych w publicznych egzekucjach lub zamordowanych w obozach koncentracyjnych.

10

MARIA WISŁOCKA

– właścicielka willi, w której kwaterował por. Antoni Stawarz – oficer, który zainicjował proces wyzwolenia Krakowa z rąk zaborców 30 i 31 października 1918 r. Maria Wisłocka wraz z córką Hanną oraz ze swoimi znajomymi paniami zakupiły białe i czerwone wstążeczki, a następnie uszyły z nich kokardy, w które wyposażyli się polscy konspiratorzy szykujący się do przejęcia władzy wojskowej w mieście. Biało-czerwone kotyliony przypięte do mundurów polskich stały się odznakami pierwszych żołnierzy Odrodzonej Niepodległej.

Po drodze kolorowe schody, dzieło Agnieszki Roli i Moniki Pasek z 2013 r., które zostały odnowione w ramach Budżetu Obywatelskiego w 2021 r. i wzbogacone w cytaty znanych krakowianek i krakowian.

11

ANNA FEUERSTEIN

(1891–1942)
– pedagożka, dyrektorka Zakładu Wychowawczego Sierot Żydowskich w Krakowie, matka kazimierskich żydowskich sierot. W październiku 1942 r. niemieccy okupanci wstali wszystkie dzieci z Zakładu do obozu zagłady w Bełżcu, a Anna Feuerstein wraz z mężem, który był wychowawcą w placówce – zdecydowali się nie opuszczać swoich podopiecznych i towarzyszyli im do obozu śmierci, a potem do komór gazowych.

12

GUSTA DAWIDSON-DREANGER

(1917–ok. 1943)
ps. „Justyna”, polska aktywistka pochodzenia żydowskiego w organizacji syjonistycznej „Akiba”, bojownicza Żydowskiej Organizacji Bojowej, autorka jednego z pierwszych dokumentów dotyczących Zagład – „Pamiętnika Justyny”. Zgłosiła się dobrowolnie do gestapo, gdy w styczniu 1943 r. został zatrzymany jej mąż Szymon. Grypsami ustalili, że podejmą próbę ucieczki. W kwietniu zamysł udał się, oboje ukrywali się w okolicach Bochni. W listopadzie 1943 r. zostali jednak aresztowani i zamordowani.

SZLAK KOBIET W KRAKOWIE PO KAZIMIERZU I PODGÓRZU

KOBIETY OD ZAWSZE ODGRYWAŁY OGROMNĄ ROLĘ W DZIEJACH KRAKOWA. BEZ ICH CIĘŻKIEJ PRACY, PASJI I WYTRWAŁOŚCI MIASTO MIAŁOBY ZUPEŁNIE INNY CHARAKTER I WYGLĄD. KOBIETY WSPÓŁTWORZĄ HISTORIĘ TEGO WYJĄTKOWEGO MIEJSCA I WSPÓŁDECYDUJĄ O JEGO ROZWOJU, ZARÓWNO W MOMENTACH BURZLIWYCH, JAK I PODCZAS SPOKOJNYCH, CODZIENNYCH DNI. KRAKOWIANKI SĄ PEŁNE PASJI I ENERGII, DZIĘKI CZEMU TO NIEZWYKŁE MIASTO ZYSKAŁO JEDYNĄ W SWOIM RODZAJU ATMOSFERĘ. SPACERUJ PO KAZIMIERZU I STARYM PODGÓRZU, POZNAJĄC HISTORIĘ, CZY RACZEJ HERSTORIĘ KRAKOWIANEK.

1 JANINA IPOHORSKA

W bloku przy ul. Michała Siedleckiego 4, niedaleko Hali Targowej, mieszkała redaktorka „Przekroju” Jadwiga Iphorska, która pod pseudonimem Jan Kamyczek napisała książki: „Grzeczność na co dzień”, „Jak oni mają się ubierać?” i „Savoir-vivre dla nastolatków”, z których kilka pokoleń Polaków uczyło się zasad grzeczności w towarzystwie i przy stole.

Po drodze skwer Janiny Iphorskiej – władze miasta w 2022 r. uhonorowały zastużoną krakowiankę nadając jej imię skwerowi w pobliżu miejsca, gdzie mieszkała.

2 JANINA KATZ

Przy ul. Starowiśnej 57 mieszkała pisarka Janina Katz. Antysemicka nagonka z 1968 r. spowodowała, że wyjechała do Danii. Kraków stracił utalentowaną pisarkę i poetkę, na szczęście ona sama nie obraziła się na polską literaturę. Choć po wyjeździe pisała w języku nowej ojczyzny, to przetłumaczyła, też na duński szereg utworów współczesnych polskich poetów i pisarzy.

3 HELENA RUBINSTEIN

Kamienica przy ul. Bartosza 2 jest tylko jednym z wielu miejsc w Krakowie związanych z krakowską „Królową Piękna”. Jednak tak naprawdę to jej talent biznesowy rozbił ją poza granicami jej rodzinnego miasta – w kosmopolitycznych miastach Zachodu – Paryżu, Londynie i Nowym Jorku. Znakiem rozpoznawczym stworzonej przez nią marki są splecione litery HR, a zielony flakon stał się symbolem luksusu. Helena Rubinstein dała możliwość wielu pokoleniom kobiet podkreślić lub zachować na dłużej ich urodę, co z kolei jej samej pozwoliło odnieść spektakularny sukces.

Po drodze do szkoły *Bejs Jakow*, przy ul. Józefa, mijamy mural z postaciami zasłużonymi dla Kazimierza przedstawiający m.in. Helenę Rubinstein i Esterkę. To projekt zrealizowany z Budżetu Obywatelskiego z 2014 r.

4 SARA SCHENIRER

Sara Schenirer zmarła przed II wojną światową, jednak jej dzieło życia – szerzenie oświaty wśród żydowskich dziewcząt – trwa do dziś m.in. w Izraelu, Stanach Zjednoczonych czy Wielkiej Brytanii. Pierwsza szkoła *Bejs Jakow* powstała w mieszkaniu Sary Schenirer przy ul. św. Katarzyny 1, gdzie wcześniej prowadziła zakład krawiecki. Szkoła uczyła przedmiotów religijnych, ale też praktycznego przygotowania do życia.

5 ESTERKA

Dom Esterki przy ul. Krakowskiej 46 mieści obecnie filię pobliskiego Muzeum Etnograficznego, które zaprasza na ciekawe wystawy czasowe, a w latach 50. i 60. działał tam bar kawowy „Esterka”. Jest jednym z kilku miejsc w Krakowie, które upamiętnia z nazwy słynną królewską oblubieniec – na Kazimierzu znajduje się ul. Estery, w Łobzowie, w miejscu gdzie dziś działa KS Wawel, znajdował się kopiec Esterki. Królewski romans miał ponoć toczyć się także m.in. w Niepołomicach, Czchowie, Sandomierzu, Skawinie, Radomiu czy Rzeszowie.

6 HELENA HUSARSKA

Na fasadzie budynku KS Korona przy ul. Kalwaryjskiej 9 znajdują się szklane mozaiki w technice piropiktury przedstawiające „Jeźdźców” i „Biegaczy” autorstwa Heleny i Romana Husarskich. Innymi pracami tego małżeństwa zasłużonego dla polskiej ceramiki artystycznej są m.in. prace „Miasta” na dawnym hotelu Cracovia i na fasadzie kościoła przy ul. Zaskale. W 2023 r. władze miasta uhonorowały twórców nadając nazwę jednemu z terenów zielonych w Przerogałach nazwę skweru Heleny i Romana Husarskich.

7 HELENA RAKOCZY

Budynek Klubu Sportowego Korona znajduje się na pl. Niepodległości, który stoi w miejscu dawnych koszar, które 31 października 1918 r. przejęli żołnierze – Polacy pod wodzą por. Antoniego Stawarza i stąd wyruszyli z budynku w kierunku mostu, aby wyzwolić Kraków. Zawodniczką tego klubu w latach 1946–1947 była Helena Rakoczy, która zanim zaczęła treningi sportowe w Koronie, wzięła udział w sprzątaniu sali gimnastycznej, którą Niemcy zamienili na ujeżdżalnię koni. Ta utalentowana krakowska gimnastyczka zdobyła brązowy medal na igrzyskach olimpijskich w Melbourne w 1956 r. oraz łącznie 108 medali na mistrzostwach świata i Polski.

8 AGNIESZKA JAŁBRZYKOWSKA

Przechodząc przez pl. Niepodległości i kierując się ku schodom biegnącym do parku im. Wojciecha Bednarskiego mijamy mural na budynku przy ul. Jana Zamojskiego 6. Znajduje się na nim 5 podobizn postaci zasłużonych dla Krakowa, w tym pierwsza Honorowa Obywatelka Miasta Podgórze z 1887 r. i tym samym – po połączeniu obu miast w 1915 r. – pierwsza w tym gronie kobieta w Krakowie aż do 1991 r. Agnieszka Jałbrzykowska wyprzedziła więc w honorach inne panie jak np.: Margaret Thatcher, Wisławę Szymborską, czy Olę Tokarczuk.

9 DRUŻYNA DZIEWCZĄT PLUTONU „ALICJA”

Pomordowani członkowie, w tym harcerki, oddziału Grup Szturmowych Szarych Szeregów działającego w ramach krakowskiego Kedywu Armii Krajowej w 1943 r. zostali upamiętnieni pomnikiem przy kościele św. Józefa od strony ul. Rękawka. Spośród ponad 40 aresztowanych młodych ludzi wojnę przeżyło jedynie dwoje: Janina Potoczek „Telimena” i Stanisław Pławewski „Sulibor”.

10 MARIA I HANIA WISŁOCKIE

W willi przy pl. Lasoty 3 miało miejsce wydarzenie, które zapisało się w historii Krakowa. Wspominali o nim wszyscy uczestnicy wyzwolenia miasta 31 października 1918 r. To jej właścicielka Maria Wisłocka, jej córki oraz zaprzyjaźnione panie w przeddzień akcji uszyły kokardki w barwach narodowych, które – jak zapisali prawie wszyscy naoczni świadkowie – nosili na mundurach polscy żołnierze przejmujący władzę w Krakowie.

Kolorowe schody przy ul. Tatrzańskiej autorstwa Agnieszki Roli i Moniki Pasek to jedna z atrakcji Krakowa. W 2021 r. zostały odświeżone kolorystycznie i wyposażone w 32 cytaty autorek i autorów związanych z Krakowem, m.in. Wisławy Szymborskiej, Zuzanny Ginczanki, Zbigniewa Wodeckiego, Stanisława Lema, Sławomira Mrożka, Jerzego Pilcha, Czesława Miłosza czy Stanisława Wyspiańskiego.

11 ANNA FEUERSTEIN

Przy ul. Józefińskiej 41 mieściła się ostatnia lokalizacja sierocińca w getcie krakowskim, którym zarządzała Anna Feuerstein. Sieroty musiały pracować na swoje utrzymanie w getcie – młodsze kleiły koperty, czy montowały sztoki, starsze dziewczęta pomagały w szpitalu epidemiologicznym. 28 października 1942 r. Niemcy zakończyli działalność placówki – dzieci i personel, który nie chciał opuścić podopiecznych zgromadzono na pl. Zgody (obecnie pl. Bohaterów Getta), skąd przewieziono ich od Płaszowa, a stamtąd do obozu zagłady w Bełżcu. Anna Feuerstein towarzyszyła im do końca i razem z nimi zginęła.

12 GUSTA DAWIDSON-DRAENGER

Przy pl. Bohaterów Getta na fasadzie budynku od strony ul. Piwnej i na pawilonie pod nr 10 znajdują się dwie tablice upamiętniające Żydowską Organizację Bojową (ŻOB). Jedną z jej członkiń była Gusta Dawidson-Draenger ps. „Justyna”. Ta żydowska bojowniczką dwukrotnie dobrowolnie dała się aresztować przez gestapo, aby być razem ze swoim narzeczonym, a potem mężem, i wraz z nim dwukrotnie skutecznie wyrwała się z rąk Niemców. Była aktywną bojowniczką ŻOB, a nawet uwięziona w więzieniu kobiecym przy ul. Helclów napisała rękopis „Pamiętnika Justyny”, który pisała na skrawkach papieru toaletowego. Wspomnienia wydano po wojnie.